

Toimittaja Kristiina Baltzar: Suomalainen valitsee työtoverikseen mieluummin valkoisen henkilön, sitten aasialais taustaisen ja sitten vasta tummaihoisen. Vihoviimeisenä suomalaiset hyväksyisivät työtoverikseen romanin. Näin kertoo Euroopan unionin viime vuonna julkaissut tutkimus syrjinnästä. Minun nimeni on Kristiina Baltzar ja haastateltavana radio Moreenissa on tänään yhdenvertaisuusvaltuutettu Kristina Stenman, jonka kanssa puhumme romanien kokemuksesta syrjinnästä ja sen vaikutuksista. Yhdenvertaisuusvaltuutettu Kristina Stenman, romanit ovat asuneet Suomessa jo 500-vuoden ajan. Minkä vuoksi heitä ei ole vielä hyväksytty suomalaisen yhteiskuntaan?

Yhdenvertaisuusvaltuutettu Kristina Stenman: No tämä on varmaan aika monimutkainen kysymys. Ja jos katsotaan vaikka romanien asemaa lainsäädännössä ja muissa Pohjoismaissa, niin tilanne on ollut kaiken kaikkiaan aika vaikea. On ollut erilaisia kieltoja ja syrjiviä säännöksiä. Kun ajatellaan yleensä suomalaista yhteiskuntaa, niin tähän on ollut aika monokulttuurinen ja täällä on niin kuin ajateltu, että on vain yhtä kansallisuutta. Näin täällä meidän perinteisillä vähemmistöillä ei ole ollut kovin helppoa. Ja romaneihin on kyllä kautta aikojen kohdistunut ennakkoluuloja ja myös vakavaa syrjintää.

Ehkä pikku hiljaa se tilanne on kuitenkin lähtenyt kohenemaan. Perustuslakiuudistus oli sellainen, joka toi romaneille kuitenkin, perustuslain näkökulmasta, yhdenvertaisuutta. Siinä vähemmistöjen oikeudet omaan kieleen ja kulttuuriin, turvattiin erilailla kuin ennen. Pikku hiljaa on ehkä otettu askelia eteenpäin. Ennakkoluuloja on edelleen erittäin paljon, ja jos katsotaan yhteydenottoja Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistoon ja sitä, keitä ryhmiä tänne ottaa yhteyttä, niin romanit on kyllä selkeästi yhä ylläpidettuna.

Toimittaja Kristiina Baltzar: Onko romanien syrjintä yhä jotenkin sosiaalisesti hyväksyttävää Suomessa ja jos näin, niin miksi?

Yhdenvertaisuusvaltuutettu Kristina Stenman: Kaiken kaikkiaan Suomessa on edelleen aika paljon rasismia ja ennakkoluuloja eri etnisistä ja kulttuurisista taustoista tulevia ihmisiä kohtaan. On kai niin, että yhteiskunnan tasolla jotenkin koetaan, että tämä on hyväksyttävää, koska se on jatkunut niin kauan. Se ilmenee aika arkisissa asioissa, kuten kaupassa käydessä, niin vartija saattaa seurata romania koko kaupassa käynnin ajan. Romaneilla on suuria vaikeuksia saada asuntoa, työnsaannissa on ongelmia, koulutuksessa näkyy syrjintää. Kyllä tämä on niin kuin jollain lailla on pesiytynyt valittavan syvälle suomalaiseen yhteiskuntaan.

Toimittaja Kristiina Baltzar: Tutkimusten mukaan jatkuvat syrjinnän kokemukset aiheuttavat ilmiötä nimeltä vähemmistöstressi. Vähemmistöstressi tarkoittaa kroonista stressitilaa, joka voi vaikuttaa negatiivisesti sekä fyysiseen että psyykkiseen terveyteen. Kuinka vähemmistöstressi ilmenee romaneiden elämässä?

Yhdenvertaisuusvaltuutettu Kristina Stenman: Jos ajattelee lapsia ja nuoria, niin on ihan selvää, että kun oma itsetunto rakentuu ja alkaa miettimään omia vaihtoehtoja tulevaisuudessa, niin jatkuva nimittely, syrjintä ja väheksyntä johtaa riittämättömyyden ja ulkopuolisuuden tunteeseen ja se on todella raskasta. JSe voi lamauttaa ihmisen koko elämän ja tehdä sen, että elämän valinnat ja jotenkin koko ajatus siitä, että mitä voi

tulevaisuudessa tehdä, kapenee. Vähemmistöstressiä jos ajatellaan lapsia ja nuoria, niin siinä jotenkin leikataan häneltä unelmat.

Toimittaja Kristiina Baltzar: Terveysten- ja hyvinvoinnin laitoksen teettämästä romaneiden hyvinvointi- ja osallisuustutkimuksesta ilmeni, että romanit kokevat masennusta ja ahdistuneisuutta reilusti valtaväestöä enemmän. Tämän lisäksi kyseisen tutkimuksen mukaan syrjinnän kokemukset ovat erityisen yleisiä romaninuorilla. Rasismien ilmenemiseen voi vaikuttaa lainsäädännöllä ja koulutuksella, mutta joitakin rasismien muotoja voi olla vaikea havaita. Mitä sillä tarkoitetaan, että henkilö voi olla vahingossa rasistinen?

Yhdenvertaisuusvaltuutettu Kristina Stenman: Kun puhutaan syrjinnästä ja rasismista, niin käytetään termiä rodullistaminen. Se on sitä, että tiettyyn etniseen ryhmään liitetään, osittain ehkä alitajuisesti, ennakkokäsityksiä ja ennakkoluuloja. Esimerkiksi opettajalla voi olla hyvin vahvat ennakkokäsitykset siitä, että on kyllä parempi, että romani menee ammattikouluun eikä yritä yliopistoon. Ja vaikka se olisikin hyvää tarkoittavaa, niin se voi käytännössä johtaa siihen, että ohjataan nuoria sitten hyvin yksipuolisesti vain tietyille aloille ja ei tueta sitä oman tien etsimistä.

Tämä on erityisen vahingollista tietysti lapsuudessa ja nuoruudessa, jolloin ollaan rakentamassa sitä omaa identiteettiä ja on tärkeä kuulua johonkin ryhmään. Aikuisella romanilla voi olla jo se oma identiteetti ja kuuluminen siihen omaan ryhmään, mutta lapsille ja nuorille voi syntyä ristiriita siitä, että tavallaan haluaa kuulua siihen joukkoon, esimerkiksi koululuokkaan ja siihen porukkaan, ja sitten kuitenkin koko ajan osoitetaan, että hän kuuluu vähemmistöön. Tämä voi olla lapselle ja nuorelle erityisen raskasta.

Toimittaja Kristiina Baltzar: Voiko sanoa, että rodullistamisella on vaikutus romanien yhteiskunnalliseen asemaan?

Yhdenvertaisuusvaltuutettu Kristina Stenman: Kyllä sinäänsä, joo. Kun ajatellaan koulutusta tai asumista tai toimeentulon tasoa ja tällaisia mittareita, niin tämä näkyy sitten myös tilastoissa.

Toimittaja Kristiina Baltzar: Erinäiset tutkimukset antavat viitteitä myös siitä, että rasismi voi aiheuttaa nuorille henkilöille pahimmillaan jopa väkivaltaista käytöstä. Yhdysvaltalaisissa tutkimuksissa on todettu, että syrjinnän kokemukset voivat vammauttaa ihmistä niinkin pahasti, että hänelle voi muodostua posttraumaattinen stressihäiriö. Kristina Stenman, kun rasismilla on näinkin kauaskantoiset seuraukset, niin suhtaudutaanko yhteiskunnassamme siihen tarpeeksi vakavasti ja mitä voisimme tehdä enemmän?

Yhdenvertaisuusvaltuutettu Kristina Stenman: Olen erittäin iloinen siitä, että nyt hallitusohjelmaan on kirjattu, että tehdään tällainen rasismien vastainen ja väestösuhteiden edistämisen toimintaohjelma ja sen valmistelut ovat jo nyt käynnissä. Nyt sitten on tärkeää, että tässä ohjelmassa myös analysoidaan tätä tilannetta hyvin rehellisesti ja todella käydään läpi, mikä tilanne on Suomen osalta. Moniin muihin Euroopan maihin verrattuna meillä on paljon avointa rasismia, Toimintaohjelman toimeenpanoon pitää osoittaa resurssit ja siihen tulee tehdä hyvät ja konkreettiset toimenpiteet.

Kun ajatellaan lapsia ja nuoria, niin katseet kääntyy aika paljon koulun ja varhaiskasvatuksen suuntaan. Yhdenvertaisuussuunnitelma on koulutuksen järjestäjille

pakollinen. Siinä tulisi käydä läpi ne prosessit ja nimetä vastuuhenkilöt, niin silloin kuin havaitaan rasismia, niin siihen puututaan määrätietoisesti. Tärkeää on myös, että lasten ja nuorten kanssa puhutaan siitä, mikä on oikein ja mikä ei.

Toimittaja Kristiina Baltzar: Miten rasismista tulisi puhua?

Yhdenvertaisuusvaltuutettu Kristina Stenman: On tärkeää nostaa esiin, niitä tutkimustuloksia, mitä meillä on. Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto julkaisi kesällä tutkimuksen afrikkalaistaustaisten henkilöiden kokemasta syrjinnästä Suomessa ja osana sitä tehtiin kysely. Kysely toi esiin sen, että siihen vastanneiden suuren enemmistön mukaan, rasismi on osa heidän arkeaan, on ollut sitä lapsuudesta asti ja se jatkuu aikuisuuteen. Yksi asia on myös se, että miten meidän poliittiset johtajamme puhuvat näistä asioista, Heidän täytyy olla vastuussa siitä ja käydä keskustelua siitä, millä tavoin ihmisistä puhutaan, millaista keskustelua ihmisistä käydään esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. Raaka, halveksuva ja julma puhe toisista ihmisistä on sellaista, jota minkään puolueen ei tulisi hyväksyä

Toimittaja Kristiina Baltzar: Miten rasismi vaikuttaa yhteiskunnan tasolla?

Yhdenvertaisuusvaltuutettu Kristina Stenman: Yleensäkin rasismi ja ennakkoluulot ruokkivat vastakkainasettelua ja epäluuloa ja se vie positiivista voimaa koko yhteiskunnalta. Rasismin perusvire on kuitenkin se, että ihmiset on eriarvoisia. Sellainen ajattelu vie yhteiskunnan resursseja ja se on meille kaikille huono asia.

Toimittaja Kristiina Baltzar: Rasismin kokemukset voivat siis kulkea yksilön mukana läpi koko elämän ja ne ulottavat kouransa myös ympäröivään yhteiskuntaan. Yhdenvertaisuusvaltuutettu Kristina Stenman, kiitos ajastanne ja kiitos tästä tärkeästä ja mielenkiintoisesta keskustelusta.